

ז.ה.ל.צ.י.ב.

מאמרים מתורת
מרן **הבני יששכר** זיע"א
וממשיכי דרכו

בני יששכר
מאמרי חודש סיון
מאמר ב' - ימי הגבלה (א')

ח"י אייר ה'תשפ"ו
ירושלים עיה"ק תובב"א

לעילוי נשמת

זקיני מו"ה שמעון בן מו"ה צבי דוב ז"ל
וזו' מרת בלומה בת מו"ה אפרים ע"ה
אמי מרת אידל פעסיל גיצא בת ר' שמעון ע"ה
חותני מו"ה יחיאל גרשון הלוי בן מו"ה ישראל אברהם ז"ל
דודתי מרת חיה זיסל עלקא בת מו"ה שמעון ע"ה
זקיני מו"ה שלמה בן מו"ה צבי אריה ז"ל
זקיני מו"ה ישראל אברהם בן מו"ה יהושע ז"ל
וזו' מרת סאשא רחל בת מו"ה אברהם ע"ה
הרב משה מרדכי מאיר הלוי בן חיים יעקב ז"ל
הבה"ח ישעי' בן יונתן אליעזר ז"ל

תנצב"ה

יו"ל ע"י

ישעי' יצחק פרענקעל

רח' המהר"ם מרוטנבורג 3C

054-846-9863

1-347-588-9392

5374515@gmail.com

עימוד: מאורות

0548463972

בני יששכר מאמרי חודש סיון

מאמר ב' – ימי הגבלה

בו ידובר מן הימים שמן ראש חודש סיון עד יום מתן תורה, ויתפרשו הפסוקים שנאמרו באותן הימים בזמן מתן תורתנו בפירושים שונים כיד י"י הטובה עלינו, ונקרא המאמר ימי הגבלה:

א'

ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו וכו' כה תאמר וכו' ותגיד לבני ישראל אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם כו' ועתה כו' ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (שמות י"ט ג' – ו'). הנה הקושיא מפורסמת (עיין באור החיים שם), א' ומשה עלה כו' ויקרא אליו כו' למה עלה קודם שקראוהו, ב' להיכן עלה, אם הכוונה אל ההר הרי נאמר ויקרא אליו י"י מן ההר, משמע שהוא לא היה בהר, ג' התחיל כה תאמר כו' ותגיד כו' ואחר כך סיים אלה הדברים אשר תדבר כו', הא תו למה לי הרי התחיל ב"ה תאמר כו', והנה רש"י ז"ל (שם פסוק ו' ד"ה אלה הדברים) גם כן רצונו לתרץ זה ופירש אלה הדברים וכו' לא פחות ולא יותר (והוא ממדרשי חז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל מסכת דבחודש פרשה ב')) אבל הוא לפלא וכי סלקא דעתך על משה רבינו נאמן ביתו שישנה איזה דבר מכל דברי השם יתברך והשם

יתברך מתפאר בו בכל ביתי נאמן הוא (במדבר י"ב ז'). ונראה לי לבאר הדברים, דהנה מי ששולח את אחד לומר לחבירו הנה עשית"י לך טובה גדולה כזאת וכזאת בכך גם אתה תעשה כזאת וכזאת, הנה השליח אם ירצה לדבר בו בלשון שאמר המשלח הנה יצטרך להוסיף הקדמה ולומר כה אמר פלוני אני עשית"י לך טובה וכו', כי אי אפשר להשליח להתחיל בדבריו בו בלשון שאמר המשלח אני עשית"י לך וכו', דהנה יראה מלשון הזה שהשליח עשה, על כן יצטרך להוסיף ולומר כה אמר פלוני, או אם ירצה שלא להוסיף הנה יצטרך לפחות, דהיינו המשלח מדבר בעדו ואומר אני עשית"י והוא יצטרך לומר פלוני עש"ה לך טובה בכך תעשה כו', כן הוא הדבר בכל דברי הנביאים אשר נשלחו מאת השם יתברך לישראל, הנה הנביא כשהיה מדבר בו בלשון שאמר השם יתברך ומדבר בעדו היה צריך להוסיף קודם לומר כה אמר י"י, ובאם לאו היה צריך לפחות, היינו

וכו', רצה לומר השכינ"ה תדבר מתוך גרונוך ואין נבואתך כנבואת שאר הנביאים בדרך שליחות רק דברי אלקים ממשי, ותאמר) אתם ראיתם אשר עשית"י וכו' ואש"א כו' אלה הדברים אשר תדבר כו', היינו כפירוש רש"י ז"ל לא פחות ולא יותר, היינו שלא תצטרך להוסיף ולומר כה אמר י"י וגם לא לפחות ולעשות מן עשית"י עש"ה וכיוצא בו, דבורך דברי אלקים חיים ממשי, וגם כן נרמז בזה אל"ה הדברי"ם אשר תדבר וכו', רצה לומר אל"ה הדברי"ם אשר תדבר אל בני ישראל אינו במדריגת נבואה רק תורה ממשי כי הוא דברי אלקים חיים ממשי, הבן הדברים ויונעם לחיכך (ועיין עוד להלן סימן ט):

ב'

מן הה"ר לאמר (שמות י"ט ג'). במדרש (שמות רבה כ"ח א') ז"ל, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במש"ה עשה בו הקדוש ברוך הוא קלסטורין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקדוש ברוך הוא אי אתם מתביישינן הימנו לא זהו שירדתם אצלו

לעשות מנוכח נסתר, הבן. והנה משה אדונינו כאשר נשלח בדבר השליחות הלז לישראל לומר אתם ראיתם אשר עשית"י למצרים ואש"א וכו', הנה היה מצטרך או להוסיף ולהקדים מקודם לומר כה אמר י"י, או היה מצטרך לפחות ולומר אתם ראיתם את אשר עש"ה למצרים ונשא אתכם כו', ובאמת אין הדבר כן אצל מש"ה רבינ"ו שגבה מעלתו ממעלת כל הנביאים שהיתה השכינ"ה מדברת מתוך גרונו (זוה"ק ח"ג רע"מ רל"ב א'), והנה דיבורו היה דיבור השכינה ממשי לא כמו השליח, על כן לא הוצרך להוסיף ולומר כה אמר י"י, וגם לא הוצרך לפחות לומר לשון נסתר. ולפי זה יתפרשו הדברים, ומש"ה עלה אל האלקים (רצה לומר שנתעלה במדריגה גדולה להיות דבריו דברי אלקים ממשי, אז) ויקרא אליו וכו' כ"ה תאמר לבית יעקב ותגיד וכו' (ידוע מהזהר (ח"ג ר"י ב') השכינ"ה נקראת כ"ה כענין שדרשו שם שוב אל בלק וב"ה תדב"ר (במדבר כ"ג י"ז) השכינה תדבר, ולפי זה הרי זה נדרש גם בכאן, הקדים לו השם יתברך כה תאמר וכו' ותגיד

א. ולכן היה יכול להנבאות נביאים אחרים כמה דאת אמר (במדבר י"א י"ז) ואצלתי מן הרוח וכו', ובזה יש לפרש בהתחלת הפרשה וישמע יתרו, מה שמועה שמע את כל אשר עשה אלקים למשה, שהשם יתברך עשה את משה להיקרא אלקים להנבאות נביאים אחרים, ולהיות דברו דברי אלקים ממשי, ולישראל עמו, רצה לומר ישראל הם עמו של משה שיכול לנבאותם (לשון רבינו באגרא דכלה פרשת יתרו ד"ה ומשה עלה אל האלקים, עיין שם).

ב. וגם כן לא תצטרך לפחות ולומר אתם ראיתם אשר עשה למצרים בלשון נסתר, ויעשה מתיבת עשיתי עשה, רק בו בלשון עצמו תאמר, כיון שהשכינה היא היא המדברת (לשון רבינו באגרא דכלה שם).

קומתה ממש, הנה מבואר לך הזכות של האדם הוא ממש שיעור קומת האדם עצמו, דהנה נעמי אמרה וירדת"י הגם שהיא היתה בביתה, הבן הדבר, ולפי זה יונח לך גם בכאן, כיון שזכות אברה"ם עלה עם מש"ה הנה היה שם קומת אברה"ם ממש, וי"י אלקים אמת אמר לא זהו שאכלתם אצלו, ולמשה הודיע אמתת הענין כי זכות אברה"ם עלה עמו והוא שיעור קומת אברה"ם ממש, הבן הדבר:

ג'

כה תאמר לבית יעקב וכו' אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וכו' ועת"ה כו' (שמות י"ט ג' – ה'). יש להתבונן מהו לשון ועת"ה, על כרחך בא לשלול איזה זמן, והנראה על פי מה שאמרו בגמרא (שבת ל' ב') רבה מקמיה דפתח להו לרבנן אמר מלתא דבדיחותא ובדחו רבנן ואחר כך יתיב באימתא ופתח בשמעתא, פירושן של הדברים, כי כשהאדם עצב מתגבר עליו יסוד העפר ואינו יכול להתבונן במושכלות, מה שאין כן השמחה הוא מיסוד הרוח החיוני המתנונע ממקום למקום על כן

ואכלתם בתוך ביתו, אמר הקדוש ברוך הוא למשה לא ניתנה לך תור"ה אלא בזכות אברה"ם וכו', הוי ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו י"י מן הה"ר וכו' בזכות הה"ר, עד כאן לשונו. הנה מהראוי להתבונן האיך סלקא דעתך שיאמר הקדוש ברוך הוא למלאכים שזהו אברהם וזה היה מש"ה*), ועוד הנה התחיל שהיה קלסתר פניו דומה לאברה"ם ואחר כך אמרו שאמר הקדוש ברוך הוא למש"ה בזכות אברה"ם:

(*) הג"ה: הגם שכפי הנראה דקדוק חז"ל נלשון שאמר הקדוש ברוך הוא נלשון שלילה ל"א זה"ו שירדתם וכו' ולא אמר זה"ו שירדתם וכו' עס כל זה קשה הדבר לומר כן על התמים דעות שיאמר נלשון כזה נכדי שהמלאכים יטעו את עמם לספור שהוא אברה"ם ממש:

ונראה לפרש דחדא מתורצת בירך חבירתה, דהנה נעמ"י כשנתנה עצה לרו"ת וירד"ת הגורן (רות ג' ג') דרשו חז"ל (רות רבה ה' י"ב, ירושלמי פאה פ"ח ה"ז) זכות"י תרד עמך, נראה דדרשו זה מן הקרי והכתיב דהכתיב הוא וירדת"י והקרי וירד"ת ותרווייהו קשוט^ג, כי זכות של נעמי הלך עמה והוה כמו שיעור

ג. בספר דבש לפי [וכו'] (מערכת ק' אות י') הביא בשם ליקוטי גורי האריז"ל כתב יד (עיין כנפי יונה ח"ב סימן קל"ז), ענין קר"י וכת"ב, הטעם הוא, כי התורה נדרשת בב' ישיבות מתיבתא עילאה ותתאה, בישיבה העליונה אין שטן ואין פגע רע ושם נקרא כמו שהוא נכתב וכן שארי התיבות אין צריך לשנות בהם לאהדורה מילה לנרתיקה כמו שאמר ר' ייבא סבא ע"ה (זוה"ק ח"ב צ"ח ב'), אמנם בישיבה של מטה צריך למסור רזי תורה בלחישא ושיהא פשט הדברים קרוב למושכל המסור לרבים, עד כאן דבריו (לשון רבינו במאמרי חודש סיון מאמר ו' סימן ב', עיין שם).

יכול להשכיל ממושכל למושכלי, והנה לפי זה יש לפרש הרמז הזה כאן בקבלת התורה, כה תאמר לבית יעקב וכו' אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא וכו', והוא דבר של שמחה כעין מילתא דבדיחותא להתרחבות הלב, לזה אמר אחר כך ועתה כיון שכבר הזכרתי לכם דבר של שמחה להתרחבות הלב, נפתח בשמעת"א אם שמוע תשמעו בקולי וכו', ואם ירצה ה' עוד יתפרש תיבת ועת"ה בפנים שונים, עיין מה שכתבתי להלן בסמוך:

ד'

והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ (שמות י"ט ה'). לפי פשוטו קשה מהו זה נתינת טעם כהוראת תיבת ב"י בכל מקום, הלא לכאורה אדרבא להיות לו יתברך שמו ארץ ומלואה מהראוי להיות כל אפין שוין. ונראה לי לפרש, דהלא משנה ערוכה בידינו (גיטין מ"ג ב') עבד שמכרו רבו לנכרים או לחוץ לארץ יצא לחירות, והנה כביכול השם יתברך בעצמו שומר תורתו ומקיים מצותיו, כמו שאנו מברכין על המצות אשר

קדשנו במצותיו, מצותי"ו דייקא כביכול אשר הוא בעצמו מקיים, וכענין שמצינו בדברי חז"ל מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין (ברכות ו' א') מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל (שם ז' א'), אם כן לפי זה כיון שהשם יתברך מכר אותנו לנכרים ולחוץ לארץ, מן הדין מחויבים אנחנו לצאת לחירות, וכן יעשה הקדוש ברוך הוא עמנו במהרה בימינו יוציאנו לחירות עולם. ועל פי זה פירשנו הפסוק שאמר הנביא בשם השם יתברך אי זה ספר כריתות אמכם וכו' או מי מנוש'י אשר מכרתי אתכם לו (ישעיה נ' א'), דקשה נוש"ה היינו מלוה (עיין בתרגום יונתן שם) האין שייך בזה לשון מכירה, הוה לו לומר מי מהלוקחיהם אשר מכרתי אתכם לו, אך הוא דהנה תלמוד ערוך בידינו (גיטין מ"ג ב' – מ"ד א') עבד שמכרו רבו לנכרים או לחוץ לארץ יצא לחירות, גבאו בעל חוב בחובו לא יצא לחירות, אם כן לפי זה כך אמר לנו השם יתברך בהבטחה, הלא לכם לדעת אשר כביכול בהכרח על פי התורה אני אגאל אתכם ותצאו לחירות, כי הנה מכרתי אתכם לנכרים ולחוץ לארץ

ד. כל הנבראים בעולם הזה כלולים בד' יסודות, שהם: מים, אש, רוח (או אור), ועפר (עיין זוה"ק ח"ב כ"ד א'). והנה יסוד העפר מורה על חשכות ומיתה על דרך הכתוב (קהלת ו' ד') ובחשך שמו יכסה העפר, רצה לומר עפר המכסה את האדם לאחר מיתתו (עיין זהר חדש בראשית י"ב א'), ויסוד הרוח מורה על חיות ושמחה על דרך שנאמר (בראשית מ"ה כ"ז) ותחי רוח יעקב. נמצא שיסוד העפר מביא לידי חשכות ומרה שחורה, לכן מי שיש לו מיסוד העפר אינו יכול להתבונן במושכולות, מה שאין כן יסוד הרוח, נותן חיות ושמחה בתוך האדם, ועל ידי זה יכול להתבונן ולהשכיל בהתרחבות הלב (ועיין עוד בזוה"ק ח"ג מ"ז ב', אגרא דכלה פרשת דברים ד"ה בעבר הירדן בארץ מואב).

כן לפי זה לא נוכל לפטור את עצמנו מעול עבודתו יתברך שמו לומר שהוציאנו מרשותו לרשות אחרים כיון שכל העולם כולו שלו אין כאן הוצאה מרשות לרשות, וזהו שהשיב הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל חי אני נאום יי' אם לא ביד חזקה ובכימה שפוכה אמלך עליכם כי טענתכם אינה טענה (עיין עוד מאמרי השבתות מאמר ד' סימן ה') :

אך לפי זה, הוא הדבר מה שאמר השם יתברך בהבטחה על ידי ישעיה או מי מְנוֹשֵׁי אשר מכרתי אתכם כו', שהוא הבטחה שמחויב הקדוש ברוך הוא לגאלינו, וכפי הנ"ל אין זה מענה דלגבי הקדוש ברוך הוא אין זה הוצאה מרשות לרשות, אבל יתכן הדבר על פי דברי הרב הגדול בעל גו"ר ארי"ה (שמות י"ט י"ז ד"ה שנתלש ההר) על הא דאמרו חז"ל (שבת פ"ח א') בשעת מתן תור"ה כפה עליהם הקדוש ברוך הוא הר כגיגית ואמר אם מקבלים אתם את התור"ה מוטב וכו', והקשו בתוס' (שם ד"ה כפה) הרי אמרו ישראל מרצונם נעש"ה ונשמ"ע עיין שם, ותירץ הרב הגדול הנ"ל, להיות קבלת התור"ה הוא דבר שכל העולמות תלויים בזה, אין מן הראוי שיהיה הדבר תלוי במקרה ברצון ישראל, רק הוא דבר ההכרחי מצדו יתברך שמו, ועל כן הגם שמרצונם אמרו ישראל נעש"ה ונשמ"ע, עם כל זה הכריחם השם יתברך, להורות שהוא דבר הכרחי מצדו יתברך שמו, הבן

וכביכול אני מחוייב על פי התורה להוציאכם לחירות, ואי אפשר לומר שמא נמכרנו בעד איזה חוב וקיימא לן גבאו בעל חוב בחובו לא יצא, זהו שאמר הנביא מי מְנוֹשֵׁי אשר מכרתי אתכם לו, הלא אין אני חייב לשום בריה, ממילא בודאי הרי זה לכם להבטחה נאמנה אשר אגאל אתכם על פי משפטי התור"ה, ותצאו לחירות מן שעבוד הגופני שהוא מצידנו כאשר יתבאר (עיין מאמרי חודש תמוז – אב מאמר ה' נחמה ב' סימן ח') :

אך לפי זה יש לכאורה לומר, כיון שאנחנו נעשינו עבדים להשם יתברך בקבלת תורתו ומצותיו לעשותם, וכשמכרנו לנכרים ולחוץ לארץ אם כן על פי משפטי התור"ה יחוייב לנו היציאה לחירות גם מרבו הראשון, ופטורים אנחנו (ח"ו) מעול התור"ה ומצות של השם יתברך שהוא האדון אשר מכרנו, וזה שטענו ישראל בימי יחזקאל עבד שמכרו רבו כו' (סנהדרין ק"ה א'), והשיב להם השם יתברך על פי הנביא (יחזקאל כ' ל"ג) חי אני נאום ד' אם לא ביד חזקה וכו' ובחמה שפוכה אמלך עליכם, והנה לכאורה יש להתבונן הלא כתורה דיברו, והתשובה לזה, דהנה אמרו רז"ל (בראשית רבה י"א ה') דשאלו האיך הקדוש ברוך הוא מוריד גשמים בשבת דהוה הוצאה מרשות לרשות, והשיבו דכל העולם כולו שלו והוי כביכול בד' אמות ואין כאן הוצאה מרשות לרשות, ואם

של תיבת מב"ל תתפרש לשון מ"ן) רצה לומר מן תוך כל העמים, רצה לומר אפילו כשתהיו תוך העמים בגלות, עם כל זה תהיו לי מסוגלים לתור"ה ואין לכם בזה טענה שתצאו לחירות מן עול תורת"י ומצותי מטעם עבד שמכרו רבו וכו', כי לי כל הארץ, ואין זה נחשב הוצאה מרשות לרשות וכמו שכתבתי לעיל שנתנית התור"ה הוא מצדו יתברך שמו הכרחית וכנ"ל, הבן:

ה'

עוד זאת אדרוש לך בפסוק הנ"ל, ועת"ה אם שמוע וכו' והייתם לי סגולה וכו' כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (שמות י"ט ה' – ו'), עד כאן. הנה ארחיב לך מה שיש לדבר במקראי קדש הללו, א' אומרו ועת"ה איזה זמן שלל וכנ"ל (בסימן ג'), ב' אומרו בטעם כי לי כל הארץ איך צודק זה לטעם, ואדרבא וכו' כנ"ל (בסימן ד'), ג' למה הפסיק בטעם

הדבר מאד, עד כאן דבריו בקיצור, הנה לפי זה תתבונן, קבל"ת התור"ה הוא הכרחי מצדו יתברך שמו, ואצלו יתברך שמו הנה כל העולם רשותו, אם כן הגם שמכר אותנו לנכרים ולחוץ לארץ לא מיקרי זה הוצאה מרשותו לבוא בטענה ליצא לחירות מן שעבוד התור"ה, כיון שנתנית התור"ה הוא מצדו יתברך שמו בהכרח, רק בענין יציאת החירות הגופניי מידי הגוים זה הוא מצדנו כדכתיב (ישעיה נ' א') הן בעונותיכם נמכרתם וכו', וכיון שהוא מצדנו שייך שפיר הדין המוכר עבדו לנכרים ולחוץ לארץ יצא לחירות, וזהו שאמר השם יתברך או מי מנושי אשר מכרתי וכו' ותהיו בטוחים אשר אגאל אתכם בודאי וכנ"ל, הבן:

והנה זה שיש לפרש בדקדוק הפסוק ועת"ה אם שמוע וכו' והייתם לי סגולה מב"ל העמים כ"י לי כל הארץ, רצה לומר ועת"ה, כשתקבלו עת"ה מלכותי ולעבוד עבודתי בתורה ומצות, והייתם לי סגולה מב"ל העמים, (מ"ם

ה. ז"ל המהר"ל שם: כפה עליהם ההר כגיגית לומר "אם לא תקבלו התורה, שם תהא קבורתכם" (שבת פ"א א') לומר כי התורה היא הכרחית לקבלה, ואם לא יקבלו התורה שמה תהא קבורתם. וידוע, כי דברים המוכרחים להיות הם חשובים במעלה יותר, שאי אפשר מבלעדם, ואין קיום לנמצא בזולתם. לכך כפה עליהם ההר כגיגית להודיע מעלת התורה, שאי אפשר מבלעדה כלל. ואם לא היה עושה זה, היו אומרים כי התורה אין הכרחית לעולם, רק ברצון קבלו עליהם, ואם לא קבלו לא היו צריכין. לכך היה השם יתברך מפתה ומרצה אותם קודם, וכאשר ראו שעיקר נתינתה על ידי כפיית ההר, היו מוכרחים לומר כי נתינתה מוכרחת, שאין להם קיום זולתה. ולכך הביא שם (שבת פ"א א') על המאמר זה "ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי" (בראשית א' ל"א), ה"א יתרה למה לי, מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, שאם לא יקבלו ישראל את התורה יחזור העולם לתוהו ובוהו. וזה המאמר בא לפרש למה כפה עליהם הר כגיגית, לומר כי נתינת התורה היא מוכרחת.

י' פעמים הוי"ה י' פעמים אהי"ה (פרי עץ חיים שער השגת פכ"צ), ע"ת לעשות ליי, הבן הדברים:

והנה אמרו רז"ל, (בתנחומא פרשת האזינו (ד)), כתיב (במדבר ו' כ"ו) ישא יי פניו אליך וכתיב (דברים י' י"ז) אשר לא ישא פנים, לא עשה תשובה אשר לא ישא פנים, עשה תשובה ישא יי פניו, יכול לכל, תלמוד לומר אליך, אליך ולא לאומות העולם, עד כאן לשונו, הרי שהתשובה אינה מועלת רק לישראל ולא לאומות העולם, וכך פסק הרמ"ע מפאנו (י' מאמרות מאמר חיקור דין ח"ב פי"א) והמבי"ט בספר ב"ת אלקי"ם (שער התשובה פי"ג – י"ד), והנה הרב בעל לימודי יי כתב כמה טעמים למה התשובה מועלת לישראל ולא לאומות העולם (עיין שם בדף ק"י ע"א (דרוש

הזה באמצע ההבטחה, הוה ליה למימר כך והייתם לי סגולה וכו' וממלכת כהנים וגוי קדוש כי לי כל הארץ. ונראה לפרש על פי מה שאמרו רז"ל (בראשית רבה כ"א ו') אצל אדם הראשון ועת"ה פן ישלח ידו וכו' (בראשית ג' כ"ב), אין ועת"ה אלא תשובה מלמד שפתח לו הקב"ה פתח של תשובה*):

(*) הג"ה: כתבנו במקום אחר הדברים עתיקין (אגרא דכלה פרשת בראשית על הפסוק (בראשית א' ג') ד"ה ועפ"י דרך הקודש¹), תיבת ועת"ה רמז לתשובה, דהיינו חיצור אות ו' עם אות ה' על ידי אהבה ויראה סוד הסקדים וגזרות למנוס והתפשטות הנרמזים נמנעה בראשית בפסוק יהי או"ר ויהי או"ר (עיין זוה"ק ח"ב קס"ז א') (למנוס והתפשטות שורש אהבה ויראה כידוע (עיין עץ חיים שי"ט פ"ה, אגרא דפרקא אות שי"ט)) בגימטריא ע"ת, והנה תיבת ועת"ה חיצור ו' עם ה' על ידי ע"ת כנ"ל, גם ע"ת בגימטריא

ז. ד"ל רבינו שם (ועיין עוד אגרא דפרקא אות קל"ו): ועל פי דרך הקודש האמור בזוה"ק (ח"א ט"ז ב') יהי אור רמז להתפשטות חיות האור אין סוף ברוך הוא בתוך כל עלמין, ויהי אור רמז לצמצום אור במדה, ולפי זה יהיה שיעור הכתוב ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, רצה לומר ויהי אור אינו סיפור מעשה מדברי התורה, רק הוא ממאמר השם יתברך שאמר תרווייהו יהי אור ויהי אור היינו צמצום והתפשטות, (ולזה מן הצורך לעבודתינו להשם יתברך ביראה ואהבה צמצום והתפשטות, הבן הדבר) [וכו'].

ועל פי זה תבין, יהי"י או"ר בגימטריא רל"ב ראשית התפשטות שמו יתברך ושפעו המחיה כל העולמות הלא המה ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן בגימטריא רל"ב, ויהי"י או"ר בגימטריא רח"ל סוף מעשה במחשבה תחילה להתצמצם האור בשיעור מוגבל, ומשם והלאה נעשה מסך הבריאה כנודע, וזהו שתמצא בקהלת (ג' ב') עת ללדת ועת כו', הנה כלל כל המאורעות שבעולם לטוב ולהפכו בתיבת עת (ולא אמר זמן), כי ע"ת בגימטריא יהי"י או"ר ויהי"י או"ר, צמצום והתפשטות טוב והפכו והכל לטובה, וזהו שאמר דוד (תהלים ל"ד ב') אברכה את ה' בכל עת, היינו בין שיתנהג עמי בבחינת יהי"י או"ר, ובין שיתנהג עמי בבחינת ויהי"י או"ר, כשם שמברכין על הטובה כו', כי הכל לטובה (ועדיין היא באתכסיא), והנה תמצא שם הוי"ה רמז שכבר נתהווה הויה וניכרת הטובה, ושם אהי"ה זמין אנא לאולדא יגיע מזה טובה, והנה שיעור קומה בכל דבר הוא עשרה כנודע, על כן ע"ת בגימטריא י' פעמים הוי"ה י' פעמים אהי"ה, וכן בגימטריא יהי"י או"ר ויהי"י או"ר, והדבר הזה הוא עיקר גדול לעבודה באיכות היראה ואהבה בכל פקודא ובעסק התורה, דוק ותשכח.

טעם ב'

(הביא הרב הנ"ל והוא מענין הנ"ל),
דהנה תנאי התנה הקדוש ברוך
הוא במעשה בראשית אם לא יקבלו
ישראל את התורה יחזור העולם לתוהו
ובוהו (שבת פ"ח א'), והנה קבלו ישראל
את התורה וקיימו את העולם*), אם כן
הרי הם כביכול כשותפין במלכותו,¹
על כן לא שייך בישראל אותו הדין מלך
שמחל על כבודו כו', מה שאין כן
אומות העולם שייך גביהו דין מלך
שמחל על כבודו אין כבודו מחול ולא
מהני להו תשובה.

(* הג"ה: והנה צריאת העולם היה צדי להקרא מלך
כביכול כי אין מלך בלא עם, והנה אם לא היו
ישראל מקצלים התורה היה חוזר העולם לתוהו ובוהו,
והנה עתה שקצלו התורה קיימו מלכותו, נראה לי
והכן:

טעם ג'

(כתב הרב הנ"ל (בשם המבי"ט, עיין שם)),
היות שהשם יתברך הרבה
לישראל התורה והמצוות ודקדוקי
המצוות וענפיהן לאין משער בכדי
לקדש כל אבריהן וגידיהן וכוחות
גופותיהם עד שיהיו כמלאכי קדש,
והנה האדם יצור חומר תכבד עליו משא
מלאכת הקדש, ואין צדיק בארץ אשר
יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ד' כ'), על כן

למעלת התשובה!) (עיין עוד במאמרי השבתות
מאמר ט' סימן י', מאמרי חודש תמוז – אב מאמר
ה' נחמה ד' סימן א', מאמרי חודש אלול מאמר
א' סימן ו'):

טעם א'

**דהנה לפי הדין ומשפטי התורה (היינו
בעולם הזה בין בני אדם) אין
התשובה מועלת, דקיימא לן (כתובות י"ז
א') מלך שמחל על כבודו אין כבודו
מחול, אבל להיות שישראל הם הודיעו
וגרמו כביכול מלכותו יתברך שמו
בקבל"ת התורה, מהראוי למחול להם
בתשובה, מה שאין כן לאומות העולם
נשאר הדין על פי משפטי התורה מלך
שמחל על כבודו אין כבודו מחול ולא
מהני תשובה*):**

(* הג"ה: ולדעתי יתורץ בזה מה שהקשו צוהר (ח"צ
5"ה ז') על פסוק (ירמיה י' ז') מי לא ייראך מל"ך
הגוי"ם, וכי קודשא בריך הוא מל"ך הגוי"ם הוא ולא
מלך ישראל, ולפי הנ"ל יתכן דבא להורות דהשם יתברך
אינו מתנהג עם ישראל דין ומשפט מלך, וכבודו מחול
לישראל כיון שהם היו כביכול הגרם והסיבה
למלכותו, המה היוצרים יושבי נטעים עם המלך
צמלחכתו (דברי הימים א' ד' כ"ג), ישראל עלו צמחשנה
(בראשית כ"ה א' ד') אשר המה ימליכוהו בקצלת
התורה, אצל לאומות העולם מתנהג עמהם דין
מל"ך ולא מהני להם תשובה, וכן כתיב מל"ך אלקים
על גוים (תהלים מ"ז ט'), וכן לכל הטעמים שהוצא
צפנים אחי שפיר, עד כאן הג"ה:

ז. לרבי יהודה נגאר צוק"ל, נדפס בליורנו שבת תקמ"ז, ולאחר מכן בלבוב שנת תרמ"א (ושם תמצא הדרוש
בדף ק"י א').

ח. והיינו טעמא דאמרינן מאן מלכי רבנן (מלשון לימודי ה' שם).

בתשוב"ה הנרמזת בתיבת ועת"ה כמו שכתבתי לך לעיל מדרש חז"ל) אם שמוע תשמעו בקולי (אם תקבלון אורייתא) והיית"ם לי (בזאת המעלה) סגולה מכל העמים (כי אין לך שום אומה ולשון שיהיה לה זאת הסגולה והמעלה לקבל אותם בתשובה, ואמר הטעם שאין מקבלין את האומות בתשוב"ה) כי לי כל הארץ (והריני מלך על כל העולם ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול כנ"ל), אבל ואתם (יש הרבה טעמים על פי הדין לקבל אתכם בתשובה, טעם א' כי) תהיו לי ממלכ"ת כהנים (שאתם גרמתם מלכותי על ידי קבלת התורה, וגם אתם כשותפין במלכותי כביכול וכנ"ל טעם ב', טעם ג' וגו"י קדו"ש (היינו תהיו עמוסים במצות כדי להתקדש כל גופיכם כמלאכי רוח משרתי אש ומרוב המצות ודקדוקים אתם חשובים כאנוסים וכנ"ל בטעם הג'), טעם ד' רמז באומרו אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל אשר הוא בני בכורי ישראל (שמות ד' כ"ב), אם כן הם בני העמוסים מני בטן ואני למו אב, ואב שמחל על כבודו מחול, מכל הלין טעמי בטוחים אשר תהיו לי בזה סגולה מכל העמים שאין מקבלין אותם בתשוב"ה, ואתכם אקבל בתשובה, דו"ק באלה הדברים ותמצא נחת*):

(* הג"ה: וזוהי יצואר לך מאמר רז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל מסכת דמחשבה פרשה א') מקיש נסיעתן מן רפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני

חשובים כאנוסים, מה שאין כן הגוים, המעט מצות הניתן להם אם לא ישמרו מזידים הם נגד כבוד המלך, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול:

טעם ד'

(כתב הרב הנ"ל וכן כתב הרב הגדול חיד"א זלה"ה (אהבת דוד דרוש ד' לשבת תשובה)), והוא משום דישראל נקראים בני"ם (שבת ל"א א') (כדכתיב (דברים י"ד א') בני"ם אתם לי"י אלקיכם) והקדוש ברוך הוא למו אב, ואב שמחל על כבודו כבודו מחול, מה שאין כן לאומות העולם נקרא הקדוש ברוך הוא עליהם מלך כמו שכתוב (ירמיה י' ז') מי לא ייראך מלך הגוים, וכתוב (תהלים מ"ז ט') מלך אלקים על גוים, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול:

ומעתה יתפרשו לך המקראי קודש כעין חומר (ויתורץ גם כן מה שסיים אלה הדברים אשר וכו', וגם שכבר התחיל כה תאמר לבית יעקב וכו', עיין מה שכתבתי לעיל) והוא, ועת"ה אם שמוע וכו', דהנה ישראל כשרצו לקבל התור"ה הנה חששו איך אפשר לקבל התור"ה ומצותיה הרחבים מני ים ואי אפשר ליצור חומר לעמוד בה ובאים לידי חטאים, ומצד הדין לא מהני להו תשוב"ה כי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, על כן הבטיחם השם יתברך שיקבלם בתשובה מחמת ד' טעמים הנ"ל, וזהו שאמר ועת"ה (תהיו בטוחים אשר אקבל אתכם

נתשונה כו', והנה קשה ציאתן לסיני בתשוב"ה מאן
דכר שמיה, ולפי דצרינו הנ"ל יונח שפיר, והנן:

י'

ע"פ פי הדברים האלה עוד זאת אדרוש
אל החברים המקשיבים, אמרו
חז"ל (שבת פ"ז א') מש"ה הוסיף יום אחד
מדעתו והסכים הקדוש ברוך הוא על
ידו, ומקשו בגמרא מאי דרש (שמות י"ט
י') וקדשתם היום ומחר, מה מחר לילו
עמו וכו', והנה הוא היק"ש הניתן מסיני
לדרוש, והקשו בתוס' (ד"ה היום) אם כן
כיון דדרש מהקישא אין זה מדעתו, עיין
שם. ועוד אני מתמיה אם היה רצון
השם יתברך שיהיה כך למה לא אמר
בפירוש ג' ימים ולא נצטרך ללמוד
בהיקש, ואגב זה נבוא לחקור טעם
במצות שמירת שב"ת, כיון שהיה עתיד
להאמר בעשרת הדברות במעמד הנכבד
למה הקדימו השם יתברך ונתנו
לישראל במרה (עיין שבת פ"ז ב'). ואומר
לך את הנראה לעניות דעתי, דהנה
קיימא לן (סנהדרין נ"ח ב') גוי ששבת חייב
מיתה, ופירשו בזה הטעם הוא, דהנה
כתיב (בראשית ב' ב' - ג') וישבת (השם

יתברך) ביום השביעי מכל מלאכתו וכו',
ויברך אלקים את יום השביעי וכו', כי בו
שבת מכל מלאכתו וכו', אם כן היום
השביעי כביכול הוא שרביטו של מלך,
והמשתמש בשרביטו של מלך חייב
מיתה (שם כ"ב א'), אם כן גוי שנשתמש
בשביתה חייב מיתה, מה שאין כן
ישראל"ל הם בנים והשם יתברך למו אב
הן המה משתמשים בשרביט אביהם,
ועל כן נתן להם השם יתברך את השב"ת
עוד קודם למת"ן תור"ה, דהנה האיך היו
יכולין לקבל התור"ה אם אין תשוב"ה
מועלת ח"ו, ואדם אין צדיק בארץ (על
פי קהלת ז' כ') וכנ"ל, ועל כן הוצרך השם
יתברך לבטוח להם על התשוב"ה קודם
נתינת התור"ה וכנ"ל, והנה על פי
משפטי התורה מלך שמחל על כבודו
אין כבודו מחול, אבל כיון שהשם
יתברך נתן להם קודם מתן תורה את
השב"ת שהוא שרביטו של מלך, בזה
הורה להם שהם בנים והוא למו אב,
ואב שמחל על כבודו מחול (ועיין
עוד במאמרי השבתות מאמר ט' סימן ו' וי', שער
יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר ימי הסליחות
אות י"א):